Institut Català d'Arqueologia Clàssica

“Els capitells són clau per parlar de l’arquitectura de què formen part”

Entrevista al Dr. Javier Á. Domingo

“Els capitells són clau per parlar de l’arquitectura de què formen part”

Contingut extret de la web de l'ICAC (www.icac.cat)

El Dr. Domingo acaba de publicar *Capiteles tardorromanos y visigodos en la península ibèrica (siglos IV-VIII d. C.)* dins de la col·lecció Documenta de l'ICAC. Actualment és beca Beatriu de Pinós a la Universitat de La Sapienza de Roma.

Aquest llibre omple un buit?

Sí, es pot dir que faltava aquesta visió general de la producció de capitells en època tardana a la península Ibèrica: tallers, producció, distribució a la península, relacions amb altres àrees i influències d'Itàlia, del món bizantí, del nord d'Àfrica, etc. És un estudi que serà de gran ajuda per a altres investigacions futures de context d'aquestes peces peces.

Bona part del llibre és un catàleg.

Fer un catàleg ja és molt! És un catàleg que segueix la tradició, però amb la novetat que agrupa els capitells per àrees geogràfiques (és a dir, per topografia) i per tipologia d'edificis als quals pertanyen (és a dir, per context). Hi ha un total de 861 capitells.

Deunidó!

Una part del material és inèdit, i malgrat que el catàleg no és complet, perquè sempre em van arribant peces, és una eina per fer el salt dels capitells a l'estudi dels edificis per als quals han sigut pensats.

Capitell conservat al Parador Nacional de Turisme de Mèrida dels segles V-VI dC (esquerra) i capitell del Museo Arqueológico de Sevilla procedente de Valenciana (Sevilla) dels segles VI-VII dC.

En quins aspectes dels capitells t'has fixat?

En dos principalment: les influències bizantines i les imitacions de models clàssics en els tallers visigots. Pels que fa a les influències bizantines, és important destacar la concentració que hi ha al nord de la península (Valladolid, Segòvia, etc.), la part més allunyada de la zona que dominaven els bizantins, al sud-est peninsular.

Com s'explica?

Va ser una conquesta militar de només 70 anys, sense gaires implicacions en l'arquitectura, però al nord l'aristocràcia s'emmiralla en Constantinoble, que és el que queda de l'Imperi romà i d'on importen material i models arquitectònics i cerimonials nobles.

Capitell del Museu de Prehistòria

i de les Cultures de València, del segle VII dC.

Què més has descobert?

Tallers visigots que fan capitells corintis d'estil clàssic quan feia ja dos segles que no se'n fabricaven. Són més angulosos però no deixen d'estar clarament inspirats en les produccions clàssiques. Al segle VI hi ha un retorn als models clàssics, a més de les barreges amb models locals. Hi ha moltes diferències fins i tot en zones geogràficament properes. També he fet un estudi de la reinterpretació de l'estil bizantí, de com s'adapta a la plàstica visigòtica. Això passa a tot arreu, però sobretot al sud.

Dónes molta importància als tallers.

Sí, perquè són la base de la producció. Hem d'entendre els capitells segons els tallers. N'hi ha de regionals, locals, segons la pedra que treballa, amb tradició pròpia, innovadors, que importen models foranis… És evident que un taller local i barat té un cost, un prestigi, unes implicacions culturals i institucionals ben determinades…

Per què la cronologia del segle IV al VIII?

Perquè, com deia al principi, hi ha pocs estudis, segurament pel fet de ser una època que "llueix" poc. Al segle IV l'estructura de capitells altimperials clàssics es perd de forma accelerada. De fet al llibre hi he inclòs capitells del segle III que ja són de transició. La separació dels models clàssics és clara al segle IV. Hi ha novetats: tallers locals amb producció lliure, lluny de models oficials. El segle VIII l'he agafat per una raó política, ja que és quan el regne visigot de Toledo rep la invasió musulmana. De fet, però, no suposa un canvi, i l'estil "visigot" s'allarga fins entrat el segle X.

Per fer el recull de material vas anar personalment a tot arreu.

Sí, per fer la tesi, de la qual prové el llibre, vaig anar a veure tots els capitells in situ. Vaig viatjar per tota la península en transport públic, fins als pobles més recòndits! Vaig viure moltes anècdotes, com quan un periodista que va sentir la conversa que vaig tenir amb l'alcalde d'un poble em va dir: "Et puc entrevistar? Tenim una secció d'entrevistes a persones que fan coses rares"!

Quina és la gràcia de fer aquesta "cosa rara" d'estudiar capitells?

Que són uns elements que ens parlen de l'arquitectura de què formen part. En primer lloc estilísticament, és a dir, considerant el capitell com una escultura. Ens permeten conèixer la cronologia, les influències culturals, si l'obra era d'un taller local o imperial… Segons l'origen de la pedra, local o de l'altra punta del Mediterrani, també es pot saber el nivell de riquesa del promotor.

I arquitectònicament?

També són un element informatiu clau! Perquè l'arquitectura es basa en mòduls de proporcions que queden reflectits en les columnes i, de retruc, en els capitells. Mesurant un capitell, o un fragment de capitell, pots saber l'alçada de la columna, i partir de l'alçada de la columna, la volumetria de tot l'edifici!

De la part al tot!

Exacte! De fet aquesta és la recerca que estic fent ara. Consisteix a trobar un sistema que permeti obtenir el volum de pedra d'un edifici i a partir d'aquí intentar calcular-ne el cost econòmic.

Com es pot fer, això?

Es tracta de crear un model de càlcul de costos de l'arquitectura que sigui vàlid en tot el món romà, valorant certes variables (la pedra, el transport, la mà d'obra, etc.). La clau està a trobar edificis on l'epigrafia ens permeti validar la "fórmula" i saber el marge d'error. Ara

ho estic aplicant a la ciutat marroquina de Volubilis.

Entrevista i fotos de l'entrevistat de Carme Badia i Puig

Novembre del 2011